

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัย
ในการทำงานทอผ้า กรณีกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านดอนหลวง ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ
โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
2. กลุ่มศึกษาที่ใช้ในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลซึ่งศึกษาจากแหล่งข้อมูลโดยตรง
มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นดังนี้

- 1.1 การสำรวจพื้นที่ศึกษา โดยเดินทางไปสำรวจกลุ่มศึกษาในพื้นที่เพื่อสังเกตข้อมูล
โดยทั่วไป และเพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.2 การสัมภาษณ์กลุ่มสตรีทอผ้า ผู้อาวุโสและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยใช้การสัมภาษณ์
แบบไม่มีโครงสร้าง เช่น สภาทอผ้าของชุมชน วิธีการเตรียมวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอน
การทอผ้า และอันตรายที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตเพื่อเป็นแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป
ของชุมชนบ้านดอนหลวง รวมทั้งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้า
บ้านดอนหลวง และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากหนังสือ เอกสาร วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะต่าง ๆ
ภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับการค้นคว้าทางระบบอินเทอร์เน็ต

กลุ่มศึกษาที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ ทักษะและประสบการณ์ในการทอผ้า ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของผ้าทอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเจ้าหน้าที่และบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนอาชีพทอผ้าได้แก่

1. กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 15 คน แยกเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้
 - 1.1 คณะกรรมการกลุ่มทอผ้าบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานของกลุ่มโดยตรง
 - 1.2 สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านแม่ดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ที่เข้าร่วมกลุ่มตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน
2. ผู้อาวุโสบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 5 คน มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน และทอผ้าเกิน 10 ปีขึ้นไป
3. เจ้าหน้าที่และบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเลือกบุคคลที่จะสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อเพิ่มผลผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มทอผ้าบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน จำนวน 3 คน ได้แก่
 - 3.1 เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลแม่แรง จำนวน 1 คน
 - 3.2 เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยบ้านดอนหลวง จำนวน 1 คน
 - 3.3 เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าซาง จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสังเกต ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในการสังเกตไว้อย่างคร่าว ๆ และใช้แบบบันทึกการสังเกต บันทึกรายละเอียดของสิ่งที่สังเกตได้ โดยการสังเกตจะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การสังเกตสภาพสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชน และการสังเกตกิจกรรมกลุ่มสตรีทอผ้า
2. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า มีทั้งคำถามแบบปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตอบได้อย่างอิสระและแบบปลายปิด โดยที่ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์จำนวน 4 ชุด โดยใช้กรอบการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับ

กลุ่มคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกผู้อาวุโส เจ้าหน้าที่และบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อที่จะนำกลับมาฟังใหม่ถ้าได้ข้อมูลไม่ชัดเจน

3. แบบบันทึกการวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย เป็นเครื่องมือที่จะใช้หลังจากที่ได้สัมภาษณ์ และการสังเกต กลุ่มสตรีทอผ้า และผู้อาวุโส ในด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัยในการทำงาน โดยแบบการวิเคราะห์งานจะประกอบด้วย ขั้นตอนการทำงาน อันตราย และวิธีการป้องกัน แบบการวิเคราะห์งานนี้จะทำให้ทราบได้ว่ามีอันตรายหรืออุบัติเหตุอะไรเกิดขึ้น โอกาสในการเกิดอุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยมีมากน้อยเพียงใด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสารการสร้างแบบสัมภาษณ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. ลงพื้นที่ไปสำรวจพื้นที่ที่ทำวิจัย
3. กำหนดโครงสร้าง รูปแบบ เนื้อหาของการสัมภาษณ์ โดยคำนึงถึงข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ทำวิจัย
4. ร่างแบบสัมภาษณ์ โดยนำตัวแปรที่จะศึกษามาประมวลสร้างเป็นคำถาม และตั้งคำถามที่เป็นข้อมูลทั่วไปก่อนแล้วจึงถามคำถามที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ต้องการศึกษาวิจัย
5. ตรวจร่างแบบสัมภาษณ์ โดยตรวจสอบด้วยตนเองก่อน และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ
6. ทำการแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์
7. นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ โดยนำไปสัมภาษณ์บุคคลใกล้เคียงเพื่อสอบถามความเข้าใจของคำถามแต่ละข้อ และให้คำถามมีความชัดเจนมากที่สุด
8. นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขปรับปรุงจากการทดลองใช้ เสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบก่อนนำไปใช้จริง
9. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับจริง
10. นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในสภาพจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูล 3 ระยะ คือ ขั้นเตรียมการก่อนเก็บ
ขั้นดำเนินการเก็บข้อมูล และขั้นดำเนินการหลังเก็บข้อมูล

1. ขั้นเตรียมการก่อนเก็บข้อมูล

1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ลงสำรวจพื้นที่ศึกษาภาคสนามเบื้องต้น เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชน และ
กลุ่มตัวอย่างโดยมีกรอบคำถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านการทอผ้า วัสดุอุปกรณ์ และกระบวนการผลิต
และสังเกตสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบคำถามในการสัมภาษณ์
และเตรียมตัวในการลงพื้นที่

1.3 ด้านการประสานงาน ผู้วิจัยติดต่อประสานงานไปยังประธานกลุ่มทอผ้า
บ้านดอนหลวงและหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือ
ในการทำวิจัย

2. ขั้นดำเนินการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเข้าไปยังพื้นที่เพื่อสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทอผ้า
ผู้อาวุโส และหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยเข้าไปยังพื้นที่ และทำการแนะนำตนเอง
และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัย

2.1 การสังเกต ประกอบด้วย

2.1.1 การสังเกตสภาพสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชน โดยมีประเด็น
การสังเกตดังนี้ สภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน สภาพบ้านเรือน เป็นต้น

2.1.2 การสังเกตกิจกรรมในการทำงานของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านดอนหลวง
โดยมีประเด็นการสังเกตดังนี้ สภาพแวดล้อมในการทำงาน เครื่องมือหรืออุปกรณ์ ขั้นตอน และ
กระบวนการผลิต ได้แก่ การย้อมสีเส้นฝ้าย การเตรียมเส้นยืนหรือฮ้วนเครือหูก การทอผ้า ตลอดจน
ลักษณะท่าทาง อากัปกิริยาของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นทำการจดบันทึกหลังจากเก็บข้อมูลแล้วทันที

2.2 การสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

2.2.1 การสัมภาษณ์กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านดอนหลวง โดยมีกรอบคำถามดังนี้
ประวัติความเป็นมาของการทอผ้า การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการด้านอาชีวอนามัยและ
ความปลอดภัยแบ่งออก 2 ด้าน คือ ด้านวิทยาศาสตร์ ได้แก่ วัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า
การย้อมสีเส้นฝ้าย การเตรียมเส้นยืนหรือฮ้วนเครือหูก ด้านกระบวนการทอผ้า

2.2.2 การสัมภาษณ์ผู้อาวุโส โดยมีกรอบคำถามดังนี้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการทอผ้า และการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยจากการทำงานทอผ้าโดยผู้อาวุโสเล่าเรื่องราวผ่านชีวิตความเป็นอยู่ และความคิดจากช่วงเวลาในอดีต กับการดูแลสุขภาพ รวมถึงสภาพการดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2.2.3 เจ้าหน้าที่และบุคลากรในหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีกรอบคำถามดังนี้ การส่งเสริม/สนับสนุนช่วยเหลือในการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการประกอบอาชีพทอผ้า การนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาจัดการแก้ไข/ป้องกันอุบัติเหตุและการเจ็บป่วยของผู้ประกอบอาชีพทอผ้า และปัญหาการดำเนินงาน

3. ขั้นตอนการหลังเก็บข้อมูล

3.1 ทำหนังสือขอขอบคุณกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

3.2 ดำเนินการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

3.2.1 ประมวลรูปภาพ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชน สภาพแวดล้อมจากการทำงานกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

3.2.2 ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแล้วในส่วนของการศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยเกี่ยวกับกระบวนการผลิตด้านวิทยาศาสตร์ และด้านกระบวนการ นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการบรรยายเชิงพรรณนา

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการ ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยเกี่ยวกับกระบวนการผลิตด้านวิทยาศาสตร์ และด้านกระบวนการผลิต มาวิเคราะห์ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตที่อาจก่อให้เกิดอันตรายหรือมีผลต่อสุขภาพ และหาวิธีการป้องกันโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์งานเพื่อความปลอดภัย (Job Safety Analysis) โดยใช้แบบการวิเคราะห์งาน ประกอบด้วย ขั้นตอนการทำงาน อันตราย และวิธีการป้องกัน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยโดยการบรรยายเชิงพรรณนา